

חטא המתאוננים והמתאונים – אז והיום, אז מה עושים ?

עיון בפרשת השבוע על פי ה"משך חכמה"

1. במדבר י', י"א-י"ג, לה'-לו, יא, א-כ"ה

(א) ויהי העם כמתאננים רע באזני יהוה וישמע יהוה ויזור אפו ותבער בם איש יהוה ותאכל בקצה המזונה: (ב) וישקע העם אל משה ויתפלל משה אל יהוה ותשקע האש: (ג) ויקרא שם המקום ההוא תבערה כי בערה בם איש יהוה: (ד) והאספסוף אשר בקרבם התאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר: (ה) וזכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים וזגם את הקשאים ואת האבטוזים ואת הזוזיר ואת הבצלים ואת השומים: ... (ו) וישמע משה את העם בכה למשפוחתיו איש לפתו ויזור אף יהוה מאד ובעני משה רע: ... (ז) מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבכו עלי לאמר תנה לנו בשר ונאכלה: (ח) לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד מנני: (טו) ואם ככה את עשה לי הרגני לא הרג אם מצאתי זון בעיניך ואל אראה ברעתי: (טז) ויאמר יהוה אל משה אספה לי שבעים איש מוקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם וישטרו ולקחות אתם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך: (יז) וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתי מן הרוח אשר עליך וישמתי עליהם ונשאו אתך במשא העם ולא תשא אתה לבדך: (יז) ואל העם תאמר התקדשו למזור ואכלתם בשר כי בכיתם באזני יהוה לאמור מי יאכלנו בשר כי טוב לנו במצרים ונתן יהוה לכם בשר ואכלתם: ... (כד) ויצא משה וידבר אל העם את דברי יהוה ויאסף שבעים איש מוקני העם ויעמד אתם סביבת האהל: (כה) וירד יהוה בענן וידבר אליו ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים ויהי כנזו עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו:

2. מש"ח במדבר י"א, א'

ויהי העם כמתאננים רע בעיני ד' - העניין, כי כבר אמרו חז"ל (ספרי) (ט-א) כי אין מוקדם ומאוחר בתורה, ופרשה של טמאים בר"ח ניסן נאמרה, ופרשה של ראש הספר באייר, וצוה לפקוד ישראל והלויים ולעשות דגלים ולהניף הלויים, ואח"כ נסעו ממדבר סיני ובאו בפארן, ולזה התחילו העם להתאונן על הלכה מאתם העבודה ונתנה ללויים. אולם זה חטא גדול, שלא הבינו איך יוגדל עונם בעון העגל, ואיך הובדלו הלויים בקדוש השם, וישמע ד' ויחר אפו ותבער בם אש ד' [וכמו שנשרפו ר"ן איש המתלוננים על הכהונה].

3. מש"ח במדבר י"א, ד'

התאוה תאוה - פירוש אף שהיה להם בקר וצאן, בכ"ז הא נאסרה בשר תאוה, והיה צריך להביאם לאהל מועד עם כל תיקון הקרבתו, והם התאוה תאוה כו' את הדגה אשר נאכל במצרים הנם בלא מצות, וכעת אין רק בשר ובאלף מצות ואין כדאי על זה הטורה. ודו"ק. וירמוזו כי דג כולו היתר ואף דמו, כדתנן בריתות פרק דם שחיטה (דף כא). יעו"ש.

ויתכן עוד כי המן היה הולך בזכות משה (תענית ט), והוא להם אבירים (תהלים עה, כה). שמלאכי השרת אוכלים אותו (יומא עה), מזון רוחני כמעט בלתי ממש, והנה בכל הצמחים יש כח החיוני והצומח, אבל כח המתאוה אין בהם לבד בהחי, ולכן ע"ה אסור לאכול בשר (פסחים מט:), כיון שיגביר כח המתאוה, ואין בו תורה להתאפק על תאוה, וכמו שאמרו (קדושין ל:), בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין, ולכן התאוה תאוה, שיהא להם תאוה, וחשבו, שבשביל שאין להם בשר ואוכלים דוממים שאין בהם כח התאוה, ... ולכן רצו לאכול בשר חי, שיש בו כח התאוה להגביר תאוה. ולכן דרשו (שבת קל, ספרי יא-) שפיר בוכה למשפחותיו על עסקי עריות הנאסר להן. לכן משה רבינו, ששב אחר מתן תורה להיות איש אלקים מלאך רוחני בכל אומץ כחו ותמימות אבריו, ... שהיה חסר ממנו כחות המתאווים לגשם, לכן בא בסבתו המן, שהוא מזון שאין בו כח מתאוה. ולזה היה אומר מאין לי בשר, שבשר אינו יכול לבוא בזכותי. ולכן אמר השי"ת כי יאציל את רוחו על שבעים זקנים ובאמצעייתם תהיה חופף ההנהגה האלקית על ישראל, והמה אך אדם סלה, כי המה אינם פרושים מנשותיהם, ויש להם כחות המתאווים, אם המה יקדישו כחותיהם עד כי יהיו ראויים להיות משכן האלקי עליהם ובאמצעייתם תבוא הרוח, אז יהיה בשר, שהוא מן החי, שיש בו כח המתאוה.

4. מש"ח במדבר י"א, ט"ז

אספה לי שבעים איש מוקני ישראל - יתכן, כי כאשר הבדיל השי"ת בני אהרן ושבת הלוי לעבודתו, היו מהאומרים, אחרי אשר אנו רחוקים משלמות מופלגת, דביקות באלקות, למה נזדכך אותנו בפרישות מבשר ומתאוות הבשריי, כיון שאין לנו יתרון מזולתנו, לכן היה מהתחבולה האלקית לעשות שבעים אנשים מוקני ישראל מעון לשכינת השי"ת, וכל אחד מישראל אשר שאר רוח לו ומתנהג בפרישות ובהתבודדות ראוי לזה, לכן יבדלו מן התאוות, כי כולם יתאוו לההשגחה המופלגה והכבוד האמיתי. ואולי הוא ע"ד שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

5. עו"ר ב', ק"ם

הוא מתונים בדיון והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה. יש חסרון בטבע האדם, שמה שהוא חפץ הוא הרבה מאד, וכשאינו יכול להגיע למבוקש שלו הוא מניח ידו ואינו חפץ להשתלם כלל. ובאמת אע"פ שצריך לחפון הרבה, מ"מ כשאין עולה בידו הרבה צריך להקויר הרבה כמה שיעלה בידו. והנה מתינות הדיון היא הכנה כדי להוציא הדיון לאמתו, ויוכל בעל-דיון לומר הרי גם אחרי המיתון חיותר גדול אינני בטוח שאכוין לאמת האמתית, אז"כ ע"כ צריך אני לסמוך כי הקב"ה מקבל המוסכם מהשכל האנושי, אז"כ מה צורך כלל במתינות, אפסוק כפי המשקל הראשון, ע"כ אמרו לא כן הדבר, שבאמת יש חפץ נטוע באדם לחשוק לאמת חיותר עליונה, אע"פ שאינו יכול להגיע אליו, מ"מ תועלת רבה יש בדבר שעי"כ הוא מזדרז להוציא אל הפועל כל מה שיש בכחו מבקשת האמת, וזהו חובת האדם להתקרב כל מה שיוכל למבוקש הרוח, גם שאינו יכול להגיע לו בשלימות, ע"כ הוה מתונים בדיון.

6. עין אי"ה ברכות ב', ט', שמ"ב

ד"א הסכת ושמע ישראל, כתבו עצמכם ע"ד תורה, כד"ל מנין שאין ד"ת מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה כו'. כשם שבקיבוץ הנצרך לישומו של עולם, התכלית של ההנהגה הקיבוצית היא שיחיו בני אדם יושבי הארץ חיים ממוצעים מסודרים. אמנם כדי שהכלל יגיע לחיים אמצעים, צריכים אנשים יחידים, עומדים על משמרת עבודת הכלל, להתנדב בעבודה רבה יוצאת חוץ לגבול האמצעי, כעבודת אנשי החיל שלפעמים ינדדו שינה מעיניהם ויעמדו הכן על המשמר שעות רבות יותר מהערך הראוי לחיים ממוצעים. והם מקבלים באהבה את העול הזה, אם בעלי נפש הם, ושומרים בעבודתם, באשר יודעים הם כי רק בהתנדבם הם להעמיד את מצב חייהם במצב יוצא מגבול הסבל הממוצע יצליחו את בני אומתם בחיים הממוצעים. כן השרידים אשר ד' קורא העוסקים בתורה, הם אנשי החיל למשמרת, חומה המה לאומה הישראלית בכללה, אני חומה של תורה ושדי כמגדלות אלו ת"ח. אם אנשי החיל יאבו להיות מתנהגים בחייהם בגבול הממוצע, אז תהי' המדינה אבודה ולא תשיג גם ארחות חיים ממוצעים, כי חסם ושד יתרבה בה וידי צריה תשיג להדפה ולכלותה מעל פני האדמה. ע"כ ת"ח אנשי המשמר צריכים להתנדב לעבוד יותר מהמדה הממוצעת, כדי להביא שלום לעולם, כדי להמשיך יפה את הקיום לאור ישראל וחיי האמיתיים. ע"כ לא נביט אל חלישות הכח המוכרח כמעט ברובו להמצא בין ת"ח עמלי תורה, על כתיבות הגוף החומרי ועל המניעה מהמון תענוגי החיים וששון עליזים.